

GOZDNOGOSPODARSKI NAČRTI IN OHRANJANJE BIOTSKE PESTROSTI GOZDOV V SLOVENIJI V LUČI PRAVNEGA REDA EVROPSKE UNIJE

Aleksander Golob¹

Izvleček

V članku je predstavljen vpliv na gospodarjenje z gozdovi in gozdnogospodarsko načrtovanje v območjih Natura 2000, kot izhaja iz pravnega reda EU in predvidene dinamike njegovega uresničevanja v Sloveniji. Podani sta površina evropsko pomembnih habitatnih tipov gozdov v Sloveniji in ocena pojavljanja evropsko pomembnih vrst v gozdovih, kot izhajata iz dosedanjih preučevanj. Obe kažeta, da bo v območjih Natura 2000 tudi precejšen del gozdov, s katerimi bo treba ravnati skladno s 6. členom direktive o habitatih. Temeljni cilji upravljanja območij Natura 2000 se ne razlikujejo bistveno od sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, ki je uveljavljeno v teoriji in praksi slovenskega gozdarstva. Vendarle pa bodo ukrepi za ohranjanje različnih vrst v ugodnem stanju zahtevali določene prilagoditve v gozdnogospodarskih načrtih in njihovem izvajanju. Taka razmeroma majhna prilagoditev bi pomenila uspešno demonstracijo integralnega pristopa pri ohranjanju biotske pestrosti v gozdovih, ki pa ne izključuje izdvajanja manjših površin za posebne varstvene namene.

Ključne besede: biotska pestrost, sonaravno gospodarjenje z gozdovi, Natura 2000, gozdnogospodarsko načrtovanje, ohranjanje narave

FOREST MANAGEMENT PLANS AND CONSERVATION OF BIODIVERSITY IN SLOVENIA IN THE LIGHT OF EU LEGAL INSTRUMENTS

Abstract

The paper illustrates how the establishment of Natura 2000 sites as a consequence of the EU legal instruments and their envisaged implementation in Slovenia will influence forest management and forest management planning. The area of forest habitat types of European importance occurring in Slovenia is presented, and the abundance of species listed in Annex I of the Wild Birds Directive and Annex II of the Habitat Directive is assessed on the basis of recent studies. The area and the abundance of species both indicate that Natura 2000 sites in Slovenia will comprise a considerable area of forests, which will have to be managed in accordance with Article 6 of the Habitats Directive. The basic aim of managing Natura 2000 sites does not differ substantially from close-to-nature forest management as established in the theory and practice of forestry in Slovenia. However, the measures for maintaining a favourable conservation status of various species will require certain adaptations of the actual forest management plans and their implementation. Such a relatively minor correction would be a successful demonstration of the integrative concept of forest biodiversity conservation, which however would not exclude creation of areas exclusively important for nature conservation.

Key words: biological diversity, close-to-nature forest management, Natura 2000, forest management planning, nature conservation

¹ mag. A.G., Agencija Republike Slovenije za okolje

1 Uvod

Vzporedno z nenehnim razvijanjem sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdovi, ki temelji na kontrolni metodi in na kognitivnem pristopu, je treba pri gospodarjenju z gozdovi čedalje bolj upoštevati tudi širši pravni red Republike Slovenije in zaveze, ki jih je država dolžna izpolnjevati na podlagi mednarodnih pogodb.

Za gozdarstvo so zlasti pomembne mednarodne pogodbe s področja ohranjanja narave oziroma biotske pestrosti. Od leta 1992 naprej, ko je Slovenija v Rio de Janeiru podpisala Konvencijo o biotski raznovrstnosti in sprejela Načela o gozdovih, je pri razvoju svojih predpisov in strateških dokumentov s področja gozdarstva nenehno pazila, da so bila upoštevana ta načela in druge zaveze konvencije v zvezi z gozdovi. Razmeroma varen položaj v zvezi z upoštevanjem vseh mednarodnih zavez, ki so bile s področja trajnostnega gospodarjenja z gozdovi podpisane tudi pozneje, ji je omogočalo dejavno sodelovanje v okviru Ministrskih konferenc o varstvu gozdov v Evropi. Tudi če kakšna od teh zavez ne bi bila povsem dosledno izpolnjena, posledic za državo ne bi bilo, saj so mehanizmi za spremljanje upoštevanja zavez ali celo sankcioniranje kršiteljev povečini šibki, ali pa jih v primeru pravno nezavezujočih mednarodnih dokumentov sploh ni.

Republika Slovenija zdaj vstopa v mednarodno integracijo, v kateri bo kot polnopravna članica EU ob del svoje suverenosti. V praksi to pomeni, da bodo morale z dnem vstopa njene fizične in pravne osebe neposredno upoštevati uredbe (Regulations) Evropske skupnosti, Republika Slovenija kot pravna oseba pa imeti svoj pravni red skladen z direktivami Evropske skupnosti. Katera koli fizična ali pravna oseba, ki lahko izkaže pravni interes, bo lahko pri Evropskem sodišču tožila Republiko Slovenijo za posledice, ki bi nastale zaradi neuskkljenosti njenega pravnega reda s pravnim redom EU ali zaradi njegovega pomanjkljivega izvajanja.

2 Temeljni cilji in značilnosti politike EU na področju varstva narave

Temeljni cilji politike EU na področju varstva narave (EC – DG ENV, DISAE, 2000):

- prispevati k varstvu biotske pestrosti na celotnem območju EU z zagotavljanjem ohranitve ugodnega stanja izbranih habitatov in vrst,
- varovati ogrožene endemične, redke, ranljive in prizadete vrste prostoživeče flore in favne znotraj posamezne države članice in v Evropi kot celoti,
- varovati habitate, ki so pomembni za Skupnost in so v nevarnosti, da izginejo v ožjem ali širšem območju ali pa predstavljajo izjemne primere biogeografskih regij Evrope,
- prispevati k ohranjanju določenih redkih ali ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v državah zunaj Evrope z omejevanjem trgovine z vrstami.

Trgovino z vrstami urejajo ena direktiva, tri uredbe in ena odločba Sveta, področje biotske pestrosti, vključno z varstvom vrst in habitatov, pa dve direktivi, in sicer: Direktiva Sveta 79/409/EEC o ohranjanju ptic (v nadaljnjem besedilu: direktiva o pticah) in Direktiva Sveta 92/43/EEC o ohranjanju naravnih habitatov in prostoživeče favne in flore (v nadaljnjem besedilu: direktiva o habitatih). V ozadju obeh direktiv so konvencije, ki so jih podpisale države članice vsaka posebej in Evropska Skupnost kot celota. To so (letnica v oklepaju pomeni začetek veljavnosti) Konvencija o zlasti za vodne ptice mednarodno pomembnih mokriščih (Ramsar, 1975), Konvencija o biološki raznovrstnosti (Rio de Janeiro, 1992), Konvencija o ohranjanju selitvenih vrst prostoživečih živali (Bonn, 1983) in Konvencija o ohranjanju evropske prostoživeče favne in flore ter naravnih habitatov (Bern, 1982). Vse te konvencije je ratificirala tudi Slovenija.

Države članice EU si morajo za izvajanje navedenih predpisov pripraviti ustrezen načrt, saj je možnih več poti za doseganje ciljev. Dolžne so redno ugotavljati uspešnost izvajanja in o tem obveščati Evropsko komisijo. Slovenija je kot kandidatka za vstop v EU velik del uskladitve s pravnim redom EU na načelni ravni že opravila s sprejetjem zakona o ohranjanju narave (v nadaljnjem besedilu: ZON), na izvedbeni ravni pa je pot do uskladitve še razmeroma dolga.

3 Temeljni cilji direktive o pticah in direktive o habitatih in obveznosti za države članice

3.1 Direktiva o pticah

Cilj direktive je zagotoviti, da: vse ptice uživajo temeljno varstvo pred namernim ubijanjem; se ohranja dovolj velik habitat za preživetje ogroženih in migratornih vrst; se ne opravlja neselektivni lov na ptice oziroma ne odvzema iz narave večina vrst (izjeme in pogoji so naštet).

Države članice morajo med drugim določiti posebna varstvena območja (SPA) kot habitate za vrste, navedene v direktivi, poleg tega pa morajo znotraj in zunaj teh območij z ohranjanjem pestrosti habitatov skrbeti za dovolj visoke populacije ptic. Razmere v posameznih SPA se za kvalifikacijske vrste ptic ne smejo poslabšati.

3.2 Direktiva o habitatih

Cilj direktive je prispevati k ohranjanju biotske pestrosti zlasti z vzpostavitvijo koherentnega evropskega ekološkega omrežja območij, ki so v interesu Skupnosti, znanih pod imenom Natura 2000. Habitatni tip je v interesu Skupnosti, če je nevarno, da izgine znotraj svojega naravnega areala, ima majhen areal ali pa predstavlja izjemen primer v eni od šestih biogeografskih regij. Vrste so v interesu Skupnosti, če spadajo v kategorije prizadetih, ranljivih, redkih ali endemičnih vrst in zahtevajo posebno pozornost. Omrežje Natura 2000 naj bi zagotovilo, da bodo izbrani habitati in vrste »ohranjeni v ugodnem stanju«. Zaradi tesne povezave med direktivama o pticah in habitatih vsebujejo območja Natura 2000 poleg posebnih območij ohranjanja izbranih habitatnih tipov in habitatov vrst (SAC) tudi območja SPA iz direktive o pticah. Skladno z ZON bodo območja Natura 2000 določena z vladno uredbo kot posebna varstvena območja (PVO).

Direktiva določa tudi obveznost strogega varovanja določenih vrst živali in rastlin, kar pa je zunaj konteksta tega prispevka.

3.3 Dinamika obveznosti uresničevanja direktiv o pticah in habitatih za Slovenijo (EC, 2002)

Slovenija, ki je med drugim skupaj z državami članicami in kandidatkami leta 2002 podpisala posebno deklaracijo o pospešenem uveljavljanju Nature 2000 (Deklaracija »El Teide«), mora skupaj z drugimi pridruženimi članicami takole izpolniti obveznosti:

- Najpozneje do dneva vstopa (1.5.2004): vgraditev zakonskih določb direktiv v nacionalno zakonodajo; razglasitev posebnih varstvenih območij (SPA), ki vključuje ustrezni predpisani varstveni status (direktiva o pticah); predaja vseh relevantnih podatkov nacionalnega seznama SPA območij Evropski komisiji (direktiva o pticah); določitev nacionalnega seznama predlaganih območij, ki so pomembna za Skupnost (pSCI) v skladu s prilogo III direktive o habitatih in predaja vseh relevantnih podatkov Evropski komisiji; podatke območij SPA in pSCI, ki se lahko medsebojno tudi prekrivajo, je treba posredovati na predpisanih obrazcih.
- Od dneva vstopa naprej: varstvo in upravljanje vseh SPA območij v skladu z določbami direktive o pticah in 6. člena direktive o habitatih; uporaba drugega, tretjega in četrtega odstavka 6. člena direktive o habitatih za vse pSCI.
- V treh letih od dneva vstopa: sodelovanje v biogeografskem procesu (vodita ga Evropska komisija in Evropski center za varstvo narave in biotsko pestrost), ki vodi k določitvi Seznama območij pomembnih za Skupnost (SCI).
- V devetih letih od dneva vstopa: razglasitev območij SCI za posebna območja ohranjanja (SAC) v ustrezni nacionalni zakonodaji; v posebnih območjih ohranjanja morajo države članice izvajati ustrezne ohranitvene ukrepe, kot so določeni v prvem odstavku 6. člena habitatne direktive.

4 Upravljanje z območji Natura 2000 - določbe 6. člena direktive o habitatih

Nedvomno bodo precejšnje površine gozdov vključene v omrežje Natura 2000, zato je posebej pomembno podrobneje preučiti določbe 6. člena direktive o habitatih, v katerem je določen način

Priloga 4

ohranjanja in varovanja habitatnih tipov in vrst v okviru območij Natura 2000. Pomen posameznih določb je v posebni publikaciji obrazložila Evropska komisija - EC (2000).

4.1 Prvi odstavek 6. člena

»Na posebnih območjih ohranjanja (SAC) morajo države članice zagotoviti potrebne ohranitvene ukrepe, ki po potrebi vključujejo ustrezne načrte upravljanja, zasnovane posebej za posamezna območja SAC ali pa vgrajene v druge razvojne načrte, ter primerne statutarne, upravne ali pogodbene ukrepe, ki morajo biti v skladu z ekološkimi zahtevami naravnih habitatnih tipov in vrst iz prilog I in II.«

4.1.1 Obrazložitev EC in komentar

Potrebni ohranitveni ukrepi so tisti, s katerimi se dolgoročno dosega »ugodno stanje ohranitve«. V skladu s 1. členom direktive o habitatih je za:

- naravni habitat to stanje doseženo, kadar: (a) je območje habitatnega tipa in površina, ki jo pokriva, stabilna ali pa se povečuje; (b) obstajajo specifična struktura in funkcije, ki so nujne za njeno dolgoročno (trajno) vzdrževanje, in je verjetno, da bodo obstajale tudi v predvidljivi prihodnosti; (c) je stanje ohranitve tipičnih vrst habitata ugodno;
- vrste to stanje doseženo, kadar: (a) kažejo podatki o populacijski dinamiki vrste, da se vrsta dolgoročno ohranja kot trdoživa komponenta svojega naravnega habitata; (b) se naravno območje vrste ne zmanjšuje in ni verjetno, da se bo zmanjšalo v predvidljivi prihodnosti; (c) obstaja in bo verjetno obstajal še naprej dovolj velik habitat za dolgoročno vzdrževanje njenih populacij.

Po mnenju Komisije se ugodno stanje ohranitve presoja za vsako območje (SPA ali SAC) posebej, čeprav je v direktivi o habitatih zahtevana presoja na biogeografski ravni in na ravni celotnega omrežja Natura 2000.

Posebne pozornosti mora biti deležen tudi pojem »ekološke zahteve«, ki sicer v direktivi ni definiran, namen in kontekst prvega odstavka 6. člena pa kažeta, da ta pojem vključuje vse abiotske in biotske dejavnike, ki so potrebni za zagotovitev ugodnega stanja ohranitve habitatnih tipov in vrst (tudi ustrezno stanje zraka, vode, tal, ipd.). Ekološke zahteve so stvar znanstvenih dognanj in za veliko vrst še niso dovolj preučene. Zlasti pa se pri nas premalo zavedamo, da je za vzdrževanje ekoloških dejavnikov velikega števila habitatnih tipov (predvsem negozdnih) in vrst iz HD v veliki meri potrebna človekova dejavnost.

4.1.1.1 Upravljavski načrti

Upravljavski načrti niso obvezni, jih je pa po mnenju Komisije pametno imeti preden se uporabijo drugi ohranitveni ukrepi, določeni v prvem odstavku 6. člena. Zlasti so upravljavski načrti potrebni kot podlaga za pogodbene ukrepe.

Upravljavski načrti so lahko specifično zasnovani za območja Natura 2000, lahko pa so tudi integrirani v druge razvojne načrte. Nedvomno so načrti za gospodarjenje z gozdovi v skladu z zakonom o gozdovih lahko primer take integracije, vendar pa bi jih morali ustrezno nadgraditi. Druga možnost, ki jo ponuja ZON je, da vsa območja Natura 2000 prekrijejo zavarovana območja, zanje pa se izdelajo posebni načrti upravljanja.

4.1.1.2 Statutarni, upravni ali pogodbeni ukrepi

Država članica mora za zagotavljanje ugodnega stanja ohranitve v območjih Natura 2000 uporabljati vsaj enega od teh ukrepov, med katerimi načeloma ni nobenega hierarhičnega razmerja. Načeloma je dovolj že sklenitev pogodb z lastniki zemljišč na območju Natura 2000, ki lastnike zavezujejo k določenemu ravnanju, oblasti pa navadno k plačilu ustreznih subvencij. Tak način naj bi bil najobičajnejši za habitatne tipe v kmetijski rabi. Omogočajo ga kmetijsko-okoljski ukrepi uredbe št. 1257/1999, ki sicer vključujejo spodbude tudi za gozdarstvo. Jasno pa je, da je sklenitev pogodb za lastnike zemljišč neobvezna in da torej samo s temi ukrepi ne moremo zagotavljati nekega nujnega ravnanja za ohranitev npr. določene vrste na kmetijskem zemljišču.

Priloga 4

4.1.2 Prenos v ZON

ZON načeloma za ohranjanje ugodnega stanja ne predvideva administrativnih ukrepov, razen v primeru dovoljenj za posege v naravo in naravovarstvenih soglasij za gradnjo. Poudarek je na statutarnih ukrepih (akti o razglasitvi zavarovanih območij), s katerimi se postavljajo omejitve pri gospodarjenju. Vzpostavljen je tudi mehanizem pogodbenih ukrepov, ki pa vsaj doslej še ni bil realiziran. Iz obrazložitve ZON glede njegovih finančnih posledic je tudi razvidno, da predlagatelj zakona teh ukrepov ni nameraval izvajati. Upravljavski načrti so predvideni samo za zavarovana območja, čeprav ni nujno, da so območja Natura 2000 v zavarovanih območjih.

4.1.3 Posledice za gozdarstvo in gozdnogospodarsko načrtovanje

Po Zakonu o gozdovih so na voljo in so v uporabi vsi ukrepi iz direktive o habitatih. Statutarni ukrep je razglasitev gozda za gozd s posebnim namenom (zaradi izjemno poudarjene biotopske funkcije), administrativni ukrepi so vse odločbe in soglasja, ki jih v upravnem postopku izdaja Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), pogodbeni ukrepi so vsi, ki so vezani na sofinanciranje ali financiranje gojitvenih ali varstvenih del oziroma ukrepov za krepitev funkcij gozdov, načrti za gospodarjenje z gozdovi pa so primer priporočljivih upravljavskih načrtov.

4.2 Drugi odstavek 6. člena

»Države članice morajo v posebnih območjih ohranjanja preprečiti poslabšanje naravnih habitatov in habitatov vrst ter preprečiti motnje vrstam, za katere so bila območja razglašena, in sicer v tolikšni meri, da niso pomembno ogroženi cilji direktive.«

4.2.1 Obrazložitev EC

V tem odstavku je poudarjeno zlasti načelo preprečevanja. Gre za obveznost držav članic, da ustrezno ukrepajo, še preden bi lahko prišlo do poslabšanja ali motenj v območjih, za katera so bili oddani izpolnjeni obrazci. Ukrepanje pa ni mišljeno splošno, pač pa je z njim treba preprečiti poslabšanje habitatov in motenje vrst, ki so bile navedene v obrazcih kot vzrok za določitev območja. Večkrat je treba ukrepati zunaj območja, saj imajo lahko tudi dogodki zunaj območja vpliv na vrste oziroma habitate v območju. Ukrepi se ne nanašajo samo na namenske aktivnosti, temveč do določene mere tudi na naključne dogodke, kot so npr. požari.

Smiselno je, da se presoja poslabšanja habitata oziroma resnosti motenj opira na stanje ohranitve, pri čemer se presoja dejansko stanje glede na izvorno (začetno) stanje, kot je zapisano v standardnih obrazcih Natura 2000, in glede na cilj izboljšanja ohranitvenega stanja, ki je bil postavljen ob zasnovi območja oziroma omrežja. Pri presojanju je treba upoštevati določeno naravno dinamiko habitatnega tipa oziroma vrste.

Stopnjo vplivov motenj na vrste in habitatne tipe država članica presoja na ravni svojega teritorija in na ravni posameznega območja Natura 2000. Kazalniki za presojo bi morali temeljiti na tehle izhodiščih:

- Pri naravnih habitatih se površina ne bi smela zmanjšati, poleg tega pa se ne bi smele poslabšati razmere v tleh, zraku in vodi. Poleg tega se ne bi smele poslabšati struktura in funkcije, ki so nujne za dolgoročno ohranitev habitata.
- Pri vrstah (intenzivnost, trajanje in frekvenca motenj so pomembni parametri – hrup, osvetlitve...) se upoštevajo podatki o populacijski dinamiki, pri čemer se vsak pojav, ki pripomore k dolgoročnemu upadu populacije, šteje za pomembno motnjo. Drug kazalnik je areal in velikost habitata vrste: vsak pojav, ki pripomore ali bi lahko pripomogel k zmanjšanju areala oziroma velikosti habitata vrste, se šteje za pomembno motnjo.

4.2.2 Posledice za gozdarstvo in GGN

Posebej pomembno se je zavedati, da bo treba določila drugega odstavka na območjih gozdov, ki jih bo Slovenija predlagala za Naturo 2000, izvajati že od 1.5.2004 naprej.

Zelo pomembno bi bilo določiti, kdaj se pri posameznih habitatnih tipih gozdov šteje, da so ti poslabšani oziroma fizično degradirani. Kazalniki bi lahko bili objavljeni kot znanstvena študija, čez čas pa bi se lahko razvili tudi v predpis. Treba je torej postaviti meje, kdaj se šteje, da stanje ohranitve

Priloga 4

habitatnega tipa ali vrste ni več ugodno. V gozdnogospodarskih načrtih pa bi bilo treba poleg preverjanja trajnosti posebej opraviti tudi preverjanje stanja ohranitve habitatnih tipov gozdov in vrst.

4.3 Tretji odstavek 6. člena

»Kakršen koli načrt ali projekt, ki sicer ni neposredno povezan z območjem Natura in ni nujen za upravljanje s tem območjem, lahko pa ima nanj pomemben vpliv, in sicer sam ali pa v kombinaciji z drugimi načrti ali projekti, mora biti ustrezno preverjen glede njegovega vpliva na območje z vidika varstvenih ciljev območja. Na podlagi sklepov presoje učinkov na območje in skladno z določbami četrtega odstavka lahko pristojni nacionalni organi potrdijo načrt ali projekt šele potem, ko so ugotovili, da z njim ne bodo poslabšane ekološke razmere območja in, če je ustrezno, šele potem, ko so ugotovili, kakšno je javno mnenje.«

4.3.1 Relevantni komentar EC

Beseda »načrt« iz tega odstavka ima zelo širok pomen, ki vključuje prostorske in sektorske načrte (splošni strateški dokumenti so izključeni), beseda »projekt« pa se nanaša na izvedbene načrte. Beseda »upravljanje« se nanaša na »ohranjevalno upravljanje« območja, zato se lahko npr. načrtovanje sečnje, ki ni nujna za doseganje ciljev ohranjanja, šteje kot obvezno za presojo.

Pojem »pomemben vpliv« je treba interpretirati objektivno in v razmerju do varstvenih ciljev območja. Upoštevati je treba že verjetnost, da bi bil vpliv lahko pomemben.

Presoja mora biti obrazložena, ne glede na to, če je pozitivna ali negativna. Pozitivna presoja ponavadi vsebuje blažilne ukrepe, kamor spadajo tudi omejevanje dejavnosti v času gnezditve ali poleganja določenih vrst, uporaba najprimernejših strojev, orodij ali naprav in določitev strogo nepristopnih predelov znotraj širših varstvenih območij. Pri presoji se je treba posluževati tudi predlaganja alternativnih rešitev.

4.3.2 Posledice za gozdarstvo in gozdnogospodarsko načrtovanje

Če gozdnogospodarski načrti ne bi imeli statusa ohranjevalnega upravljanja območja Natura 2000, pač pa bi bili to neki drugi, posebni načrti, bi se tudi gozdnogospodarski in celo gozdnogojitveni načrti presojali skladno s tem odstavkom. Na vsak način pa se bi morali presojati projekti gradnje gozdnih prometnic.

V skladu z Zakonom o gozdovih daje ZGS soglasja k posegom v gozd in gozdni prostor. Pri tem bi se moral opirati na določbe tega odstavka, če gre za gozd in gozdni prostor, ki leži v posebnem varstvenem območju.

4.4 Četrty odstavek 6. člena

»Če je treba ob odsotnosti alternativnih rešitev načrt ali projekt vendarle izvesti, ne glede na to, da je bil v presoji ugotovljen njegov negativen učinek na območje, in sicer zaradi nujnih razlogov javnega interesa, med katerimi so lahko tudi razlogi družbene ali gospodarske narave, morajo države članice zagotoviti vse potrebne nadomestne ukrepe za obvarovanje koherentnosti Nature 2000. O ukrepih morajo obvestiti Komisijo. Kjer je na območju prednostni naravni habitatni tip oziroma vrsta, je možno izvesti samo načrt ali projekt s področja javne varnosti ali ugodnih posledic primarnega pomena za okolje; na podlagi mnenja Komisije je mogoč tudi kakšen drug nujni razlog, ki je v prednostnem javnem interesu.«

4.4.1 Relevantni komentar EC

Najprej je treba vsekakor preveriti, ali alternativnih rešitev res ni, drugi korak pa je preučitev obstoja »nujnih razlogov javnega interesa«, ki v direktivi niso podrobneje pojasnjeni. Ne morejo pa biti med razlogi javnega interesa gospodarske narave šteti taki, ki so le v prid gospodarske družbe ali posameznikov oziroma so kratkoročni. Nadomestne ukrepe je treba razumeti kot zadnji izhod, potem, ko so bile izčrpane že vse druge možnosti in je treba projekt, ki bo negativno vplival na Naturo 2000, res nujno izvesti.

4.4.2 Posledice za gozdarstvo

Če bi se v presoji ugotovilo, da ima nek načrtovan gozdarski ukrep negativen učinek na območje Natura 2000, je le malo možnosti, da bi tak načrt lahko realizirali. V primeru posegov drugih dejavnosti javnega interesa v gozd, ki je del območja Natura 2000, pa se je treba pripraviti na primerne nadomestne ukrepe.

5 Možnosti za vključevanje usmeritev in ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja ohranitve vrst in habitatnih tipov gozdov v gozdnogospodarske načrte po veljavnih predpisih

Ne glede na to, ali bo za območje Natura 2000 izdelan poseben upravljavski načrt ali pa takega načrta ne bo, je jasno, da bo moralo biti iz gozdnogospodarskega načrta razvidno, da so cilji in usmeritve ter načrtovani ukrepi naravnani k ohranitvi ugodnega stanja določenega habitatnega tipa gozda in v gozdu živečih ali na gozd drugače vezanih vrst, zaradi katerih je bilo osnovano območje Natura 2000. Zato je smiselno narediti kratek pregled določb v Pravilniku o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih, ki omogočajo načrtovanje ukrepov za Naturo 2000.

5.1 Funkcije gozdov

Z vsebino Nature 2000 je najbolj povezana biotopska funkcija gozdov. Najprej se postavlja vprašanje ustreznosti njenega poimenovanja, ki pa je povezano s spremembo zakona in ne le pravilnika. Z zadnjo spremembo Zakona o gozdovih je bila sicer uvedena nova funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, ki pa je zaradi povezanosti dveh različnih vsebin v eno funkcijo samo še zapletla položaj in onemogočila jasno definicijo in vrednotenje v morebitni spremembi pravilnika. Kar zadeva definicijo biotopske funkcije v 9. členu pravilnika, lahko ugotovimo, da je ta primerna vsaj za habitate vrst, če ne tudi za habitatne tipe. Tudi merila vrednotenja te funkcije so v kombinaciji z dodatnimi informacijami o kvalifikacijskih vrstah in habitatnih tipih gozdov za posamezno območje Natura 2000 taka, da omogočajo določitev predelov v gozdu, v katerih mora biti način gospodarjenja z gozdom ali morebitno poseganje s strani drugih dejavnosti v gozd podrejeno ohranjanju habitatov in vrst (priloga k 10. členu pravilnika).

Tako bi bilo npr. primerno k določbi, da je treba s prvo stopnjo poudarjenosti biotopske funkcije ovrednotiti »gozdove in druge manjše ekosisteme v gozdnem prostoru z nahajališči redkih ali ogroženih rastlinskih vrst oziroma gozdove in druge manjše ekosisteme, ki so pomembni za ohranitev redkih ali ogroženih živalskih vrst (okolica brlogov, območja gnezdišč ali rastišč, ipd.)«, pripisati, da je treba pri tem posebno pozornost nameniti vrstam iz priloge II direktive o habitatih in kvalifikacijskim vrstam iz priloge I direktive o pticah. Podobno bi kazalo določbo, da imajo prvo stopnjo poudarjenosti »ohranjeni redki gozdni ekosistemi in gozdovi v bližini drugih redkih ekosistemov«, dopolniti s konkretno navedbo habitatnih tipov gozdov iz priloge I direktive o habitatih, ki se razprostirajo tudi v Sloveniji.

Nikakor pa ne bi bilo primerno, da bi vse gozdove znotraj območja Natura 2000 ovrednotili s 1. stopnjo poudarjenosti biotopske funkcije, saj bo pogosto nekoliko obzirnejše sonaravno gospodarjenje (2. stopnja poudarjenosti) dovolj za trajno ohranitev habitatnega tipa gozda in vrst, ki so vezane nanj.

5.2 Kategorije gozdov in gospodarski razredi, opis stanja in razvojnih zakonitosti gozdov

Posebej kaže razmisliti o uvrščanju gozdov, ki bodo sestavni del območij Natura 2000, v kategorije gozdov in gospodarske razrede. Ne glede na to, da bodo zahtevani ukrepi za ohranitev habitatnih tipov in vrst zelo različni in da večkrat ne bodo pomenili spremembe v primerjavi z obstoječim gospodarjenjem, bi kazalo gozdove na območjih Natura 2000 razvrstiti v posebne gospodarske razrede oziroma tudi kategorije, če je to primerno. Zavedati se namreč moramo, da bodo nevladne organizacije in Evropska komisija posebej spremljale način gospodarjenja v teh gozdovih in zahtevale tudi redna poročila o tem, ali je stanje ohranitve habitatov in vrst res ugodno.

Pri opisu stanja gozdov (19. člen pravilnika) bi bilo treba v okviru opisa »drugih bioloških kazalnikov, pomembnih za ohranjanje oziroma vzpostavitev naravne avtohtone sestave gozdnih življenjskih

Priloga 4

združb« navesti vse pomembne podatke, ki so vezani na habitatne tipe in vrste iz direktiv na določenem območja Natura 2000 ter navesti tudi metodo za ocenjevanje teh kazalnikov, vsaj dokler še ni in če še ni posebej predpisana. Pri tem bi morali nameniti posebno pozornost abundanci in distribuciji evropsko pomembnih vrst ter novim spoznanjem o njihovi povezanosti z določenimi strukturami gozda oziroma z določenimi abiotičnimi dejavniki. Tako bi se stalno povečevalo vedenje o ekoloških zahtevah vrst in posledično prilagajalo gospodarjenje z gozdom.

V okviru analize preteklega gospodarjenja (35. člen pravilnika) bi kazalo posebej poudariti, da je treba »primerjavo načrtovanih in izvedenih ukrepov in njihovih učinkov« oziroma »presojo zagotavljanja funkcij gozdov« opraviti tako, da bo jasno razvidna ocena učinkov preteklega gospodarjenja na ugodno stanje ohranitve evropsko pomembnih habitatnih tipov in vrst. Podobna ocena bi bila potrebna tudi pri orisu zakonitosti razvoja gozdov (36. člen pravilnika), kjer je že zdaj določeno (četrti odstavek), da je treba »na podlagi ustreznih podatkov opraviti tudi presojo razvoja gozdov glede trajnosti in zagotavljanja biološke pestrosti oziroma sonaravnosti«. Ta dikcija je primerna, ker je široka, možno in skoraj nujno pa bi jo bilo še naprej razčleniti oziroma prilagoditi habitatnim tipom in vrstam iz PVO.

5.3 Cilji, usmeritve in ukrepi

Namen in naravnost k ohranjanju evropsko pomembnih habitatnih tipov in vrst bosta ugodno ocenjena samo v primeru, če bo ta vsebina primerno obravnavana v ciljih in usmeritvah in se bo zrcalila v načrtovanih ukrepih. Zdajšnje besedilo pravilnika nudi možnost primerne vključevanja ukrepov ohranjanja, saj med drugim določa (22. in 37. člen), da: (a) morajo biti cilji določeni v skladu s specifičnimi naravnimi razmerami in naravnani v zagotavljanje funkcij gozdov (med njimi biotopska = biodiverzitetna); (b) je treba usmerjati razvoj gozdnih površin v skladu z ekološkimi zahtevami vrst, gozdove pa v smeri ohranjanja oziroma vzpostavljanja naravne avtohtone sestave gozdnih življenjskih združb; (c) naj bodo med ukrepi navedeni tudi potrebni ukrepi za izboljšanje življenjskih razmer prostoživečih živali.

Kot pripomoček za določitev usmeritev in ukrepov je v 23. in 38. členu pravilnika na ravni gospodarskih razredov predviden tudi optimalni model gozda, ki je zamišljen kot idealno stanje gozda, ki trajno zagotavlja uresničevanje funkcij gozdov. Model je enostaven in vključuje drevesno sestavo in zgradbo (razvojne faze) na ravni gospodarskega razreda, zato ne more biti zadosten za ponazoritev optimalnega stanja gozda tudi glede ugodnega stanja ohranitve vseh habitatnih tipov in vrst z zelo različnimi ekološkimi zahtevami. Težnjo k takemu stanju je mogoče na ravni gospodarskega razreda podrobneje zasnovati v gozdnogojitvenih usmeritvah, ki skladno s pravilnikom obsegajo tudi optimalno gozdnogojitveno ukrepanje glede zgradbe in sestave sestojev ter upoštevanje posebnosti, ki izhajajo iz poudarjenosti funkcij gozdov (torej tudi biotopske funkcije).

Prostor za določitev potrebnih ukrepov za zagotavljanje ugodnega ohranitvenega stanja evropsko pomembnih habitatov in vrst je na ravni odseka, v katerem se skladno s pravilnikom med drugim »določijo potrebni ukrepi za zagotavljanje posameznih funkcij gozda«. Ti se na izvedbeni ravni konkretizirajo v okviru gozdnogojitvenega načrta, v katerem se: (a) na ravni načrtovalne enote (60. člen pravilnika) določijo smernice za ohranjanje in pospeševanje ekoloških funkcij; (b) v posebnem delu gozdnogojitvenega načrta (63. člen) določijo smernice in dela za ohranjanje in krepitev ekoloških funkcij gozda z vsemi potrebnimi elementi za izvedbo del; (c) v kartni del načrta med drugim vrišejo tudi ekocelice kot poseben pripomoček za ohranjanje biološke pestrosti, predviden že v Programu razvoja gozdov v Sloveniji.

Prispevek k ohranjanju vrst je tudi določba, po kateri se v gozdnogospodarskih načrtih gospodarskih enot »določijo krajinsko enoviti predeli (negozdnih površin zunaj naselij), v katerih se zaradi zagotavljanja biotske pestrosti v krajini določijo usmeritve za gospodarjenje s posamičnim gozdnim drevjem in skupinami gozdnega drevja« (40. člen pravilnika). Tu pa gre v resnici samo za usmeritev, ki ji v gozdarski zakonodaji ne sledijo izvedbeni ukrepi. Ti bi bili mogoči z izvajanjem 35. člena ZON, ki ureja krajinsko pestrost.

6 Ocena obsega in vsebin območij Natura 2000 v gozdnem prostoru

6.1 Habitatni tipi gozdov

Dosedanja preučevanja so pokazala (Robič, 2002), da je na ozemlju Slovenije 14 habitatnih tipov gozdov, kot so navedeni v prilogi I direktive o habitatih in podrobneje opisani v Interpretacijskem priložniku habitatov Evropske unije (EC, 1999). V predpristopnih pogajanjih je Slovenija, podobno kot so to storile druge države kandidatke, predlagala, da se priloga I direktive o habitatih z dnevom vstopa dopolni še s habitatnimi tipi gozdov iz seznama palearktičnih habitatov, ki so značilni zanjo.

Preglednico habitatnih tipov gozdov je vključno z ruševjem na podlagi povezave s sintaksoni iz zbirke podatkov o gozdovih (Robič, 2002) pripravil ZGS (Veselič, Matijašič, Mikulič, Ogrizek, 2002), ki je izdelal tudi pregledno karto. V preglednici so bili upoštevani samo ohranjeni gozdovi.

Preglednica 1: Pregled evropsko pomembnih habitatnih tipov gozdov v Sloveniji (prirejeno po Veselič, Matijašič, Mikulič, Ogrizek, 2002)

Šifra EU	Habitatni tip	Celotna površina (ha)	Površina ohranjenih gozdov (ha)
9110	Srednjeevropski kisloljubni bukovi gozdovi	127.774	65.623
9180*	Javorovi gozdovi v grapah in na pobočnih gruščih	3.980	2.136
9530*	Gozdovi črnega bora	213	209
91E0*	Obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja	9.104	3.354
91D0*	Barjanski gozdovi	553	272
4070*	Ruševje	17.151	17.151
91K0	Ilirski bukovi gozdovi	598.557	331.777
91L0	Ilirski gozdovi hrastov in belega gabra	100.697	49.370
91R0	Jugovzhodni evropski gozdovi rdečega bora	3.018	2.095
	SKUPAJ	861.047	471.987

V preglednici 1 manjkajo zaradi še ne dokončne presoje habitatni tipi Obrečni gozdovi hrastov, jesenov in brestov (91F0), Olesenela vegetacija ob alpskih rekah (3230) in Kostanjevi gozdovi (9260), ki pa nedvomno ne pokrivajo večjih površin. Površina potencialnih evropsko pomembnih habitatnih tipov gozdov, ki je bila ugotovljena iz gozdnih združb informacijskega sistema o gozdovih ZGS, pa je že zdaj tako velika, da predstavlja kar 75% vseh gozdov. V skladu z definicijo habitatnih tipov pa je treba upoštevati samo ohranjene gozdove teh združb, ki pokrivajo 41% vseh gozdov.

Posebno pozornost bo treba skladno z metodo, določeno v prilogi III direktive o habitatih, nameniti prioritarnim habitatnim tipom, ki so v preglednici 1 označeni z zvezdico. Med njimi je zelo verjetno pomanjkljivo prikazana površina gozdov sintaksona Tilio-Acerion, ki je razpršeno navzoč na ekskluzivnih lokacijah, med katerimi kaže izpostaviti zlasti gozdne pasove ob potokih v gozdu, ki v odsekih navadno niso posebej registrirani, so pa ekološko zelo pomembni.

Trenutno je še nemogoče oceniti, kolikšen delež gozdov od skupno 472.000 ha (primerjaj preglednico 1) bo za ohranjanje gozdnih habitatnih tipov vključen v slovensko nacionalno listo. Nedvomno bo na ta delež vplivalo tudi mnenje ETC/NC (2002), ki deluje v sklopu Evropske okoljske agencije, da se ne pregledujejo podrobneje predlogi območij, ki obsegajo več kot 60% celotne površine določenega habitatnega tipa v biogeografski regiji, avtomatično pa se dodatno presojujejo predlogi, ki v celoti vključujejo manj kot 20% habitatnega tipa.

Skladno z direktivo o habitatih bo treba v delu gozdov, ki bodo vključeni v območja SAC oziroma Natura 2000, zagotavljati ukrepe za ohranitev habitatnih tipov iz preglednice 1 na način, kot je določen v 6. členu direktive, na preostali površini gozdov pa bo treba redno spremljati stanje ohranjenosti habitatnih tipov in o njem redno poročati Evropski komisiji. Izhodišča za primerne ukrepe so nedvomno zakonska formulacija, da je treba v gozdovih ohranjati oziroma vzpostavljati naravno avtohtono sestavo gozdnih življenjskih združb, ter usmeritve iz Programa razvoja gozdov v Sloveniji. Najbrž pa je smiselno, da bi bilo v evropsko pomembnih habitatnih tipih izločenih tudi nekaj več gozdnih rezervatov.

6.2 Habitati evropsko pomembnih vrst v gozdnem prostoru

Na vključitev gozdov v območja Natura 2000 bo poleg navzočnosti relevantnih habitatnih tipov gozdov vplivalo tudi to, kako pomemben je gozd kot življenjski prostor (habitat) vrstam iz priloge II direktive o habitatih in vrstam iz priloge I direktive o pticah.

Doslej je najbolj celovito izdelan predlog posebnih varstvenih območij za ptice (SPA), ki sta ga pripravila Božič in Kebe (2001). V celoti ta predlog obsega več kot četrtino površine Slovenije, med drugim tudi obsežna gozdnata območja Snežnika, Kočevske in Jelovice ter gorske gozdove v Julijskih in Savinjskih Alpah ter Karavankah. Za vsako območje so določene kvalifikacijske vrste ptic; to so vrste ptic, zaradi katerih je območje predlagano za SPA oziroma za območje, v katerem se trajno zagotavljajo primerni habitati zanje. Kvalifikacijske vrste imajo v določenem SPA ponavadi podobne, vendarle pa ne enake ekološke zahteve (primerjaj Papež, Perušek, Kos 1997, Geister 1995). Na najbolj prvobitno naravno zgradbo je vezan belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*) in nekoliko manj mali muhar (*Ficedula parva*), starejši in sklenjeni jelovo-bukovi gozdovi s sušicami večjih dimenzij so pomembni za kozačo (*Strix uralensis*), pretežno iglasti gozdovi s sušicami so pomembni za koonogega čuka (*Aegolius funereus*) in triprstega detla (*Picoides tridactylus*), mali skovik (*Glaucidium passerinum*) in divji petelin (*Tetrao urogallus*) pa prebivata v gorskih presvetljenih gozdovih, pri čemer ima vsaka od naštetih vrst še svoje posebne zahteve. V nižinskih gozdovih doba in belega gabra sta kvalifikacijski vrsti srednji detel (*Dendrocopos medius*) in belovrati muhar (*Ficedula albicollis*), ki tudi potrebujeata oslabele drevje in sušice, na Krasu pa veliki skovik (*Otus scops*) in smrdokavra (*Upupa epops*), ki sta vezana na gozdnato krajino z listnatim gozdom.

Naslednja taksonomska skupina, ki ji je treba v gozdovih zagotoviti primerne habitate, so hrošči. Med njimi izstopata prednostni vrsti planinski kozliček (*Rosalia alpina*) in puščavnik (*Osmoderma eremita*), ki jima je treba prvemu v bukovih, drugemu pa v nižinskih listnatih gozdovih zagotoviti dovolj oslabelega drevja. V prilogi II direktive o habitatih so pri nas v gozdovih še rogač (*Lucanus cervus*), hrastov kozliček (*Cerambyx cerdo*), bukov kozliček (*Morimus funereus*), *Cucujus cinaberinus*. Ekološke zahteve teh hroščev za primerne ohranitvene ukrepe še niso dovolj poznane, težavno pa je tudi sistematično spremljati njihovo navzočnost v gozdu, zlasti zaradi dolgega obdobja več let, ki ga preživijo v fazi ličinke v lesu.

Prednostni vrsti sesalcev, medved (*Ursus arctos*) in volk (*Canis lupus*), sta pri nas tudi vezani na gozd in gozdno krajino, zato bo posebno varstveno območje zanju in za risa (*Lynx lynx*), ki sicer ne spada med prednostne vrste, v največji meri obsegalo gozdove. Delno bodo deli gozdov pomembni tudi za vidro (*Lutra lutra*) in bobra (*Castor fiber*), ki se je razširil s Hrvaške, zlasti pa za nekatere vrste netopirjev, ki imajo specifične ekološke zahteve v gozdnem prostoru.

Med evropsko pomembnimi dvoživkami imata poseben pomen gozd in gozdni prostor za hribskega urha (*Bombina variegata*), v nekem smislu pa tudi za laško žabo (*Rana latastei*), ki je pogosta v okolici Panovca.

Zanimivo je tudi, da se med trinajstimi vrstami metuljev z direktive o habitatih, ki živijo v Sloveniji, edina prioriteta vrsta, črtasti medvedek (*Callimorpha quadripunctaria*) zelo rada pojavlja na svetlih mestih listnatih gozdov in na njihovih robovih, gosenice pa se zelo rade prehranjujejo s Fuchsovimi grintom (*Senecio fuchsii*) (Bellmann, 2002).

Rastlinske vrste iz direktive praviloma niso sestavni del gozdnih združb, vendar pa jih je precej vezanih na rastišča v gozdnem prostoru in bo zato treba nanje pri gospodarjenju z gozdom posebej paziti, saj bodo zaradi svoje redkosti skoraj vsa njihova rastišča vključena v omrežje Natura 2000. Take vrste so zlasti rumeni sleč (*Rhododendron luteum*), nepravi sršaj (*Asplenium adnigrum*), lepi čveljc (*Cypripedium calceolus*), kranjska sita (*Eleocharis carniolica*), kranjski jeglič (*Primula carniolica*), pa tudi Loeselova grezovka (*Liparis loeselii*) – Ivana Leskovar, ustna informacija.

6.3 Določevanje območij Natura 2000

Območja Natura 2000 lahko tvorijo samo območja SPA, samo območja SAC ali pa gre za kombinacijo obeh, kar je najverjetneje. Gozdovi bodo povečini le eden od tipov ekosistemov, ki bodo vključeni v območja Natura 2000, bodo pa primeri, ko bodo v posameznem območju povsem prevladovali. V zelo redkih primerih in na manjših površinah bo prav določen prioriteten habitatni tip gozda primarni razlog

Priloga 4

za predlaganje SAC območja, večinoma pa bodo v območjih Natura 2000 deli gozdov kot habitati vrst. Zaradi različnih ekoloških zahtev teh vrst bodo zelene strukture gozdov v razponu od pragozdnih (za K-vrste) do bolj odprtih sukcesijskih stadijev (r-vrste), v glavnem pa bo šlo v območju Natura 2000 vedno za to, da se hkrati z zagotavljanjem ugodnega ohranitvenega stanja za določene vrste zagotavlja tudi ugodno ohranitveno stanje habitatnega tipa gozda oziroma vrstna sestava, ki je značilna zanj.

7 Razprava

Projekt evropskega ekološkega omrežja je mogoče pravilno razumeti le, če se zavedamo njegove kontinentalne razsežnosti oziroma vpetosti območij, ki jih predlagajo in zanje skrbijo posamezne države, v širše povezano omrežje, v katerem naj bi bilo poskrbljeno za najredkejše, najbolj ogrožene oziroma najbolj izstopajoče vrste in habitatne tipe na ravni Evrope. Nova kakovost, ki jo ta projekt prinaša v varstvo narave, je zlasti v sistematičnem pristopu, jasnih ciljih in definiranih pojmih ter v celovitosti obravnave habitatnih tipov in vrst. Zahteva po periodični spremljavi stanja obravnavanih vrst in habitatov ter rednem poročanju bo varstvo narave približala znanstveni sferi. Nedvomno bo projekt Natura 2000 v tem smislu pozitivno vplival na metode in razvoj varstva narave v Sloveniji.

Po drugi strani pa Natura 2000 zahteva odkrit dialog o temeljnih konceptualnih razlikah med varstvom narave in doktrino trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri. Natura 2000 namreč postavlja nove meje v zveznost naravnih in polnaravnih gozdnih prostranstev, na katerih smo skupaj s somišljeniki v alpskem delu Evrope v Sloveniji uspešno razvili koncept sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdom (primerjaj tudi Blanke, R., Schulte, W., 1997). Sicer dominanten pristop gospodarjenja z gozdom, po katerem se v vodnem razoru lesnoproizvodne funkcije uresničujejo vse druge funkcije, je mogoče pri sonaravnem gospodarjenju spremeniti v načelo, da se v vodnem razoru naravnega oziroma polnaravnega gozda uresničujejo vse funkcije gozdov, tudi lesnoproizvodna.

V teoriji poznamo dva temeljna pristopa pri ohranjanju narave (primerjaj Iddle, 2002), in sicer integralnega in segregacijskega. Sonaravno in večnamensko gospodarjenje z gozdovi pri nas, ki temelji na kakovostnem načrtovanju z vgrajenimi povratnimi zankami, ki omogočajo nenehno korigiranje načrtovane smeri razvoja glede na naravne procese in spreminjajoča se pričakovanja družbe, je nedvomno zelo dober primer integralnega pristopa. Kljub temu pa ima tudi ta pristop določene segregacijske elemente (varovalni gozdovi in gozdovi s posebnim namenom, ovrednotenje funkcij gozdov, gospodarski razredi ipd.), ki pa smo jih doslej vedno šteli le za način, kako doseči raznovrstne cilje znotraj integralnega sistema. Po mnenju Iddlea direktivi o pticah in o habitatih s sistemom Natura 2000 predstavljata integralni pristop pri ohranjanju narave, saj druge funkcije, vključno z gospodarskimi, niso izključene.

Kljub temu pa ne smemo podcenjevati nevarnosti pretirane uveljavitve segregacijskega pristopa, katerega namen je izločiti iz celote površine izključno za varstvo narave, na drugih površinah pa intenzivirati rabo virov in na njih skoraj zanemariti ekološke posledice. V ZDA ima takšno izrazito segregacijsko varstvo narave z nacionalnimi parki dolgo tradicijo in v marsikateri državi v razvoju je bilo mogoče z njim obvarovati številne habitate in vrste.

V Sloveniji še ni enotnega mnenja, ali bomo z načrtovanimi parki ohranili trajnostni razvoj v določenih predelih in obvarovali naravo ali pa bomo z njimi zrušili sistem integralnega ohranjanja narave, ki ga imamo tako dobro zasnovanega prav v gozdarstvu. Zavedati se moramo tudi, da je vsaj doslej ob snovanju novih parkov razvoj potekal tako, da je prihajalo do segregacije javnih služb in celo do njihovega medsebojnega konkuriranja, česar na srečo davkoplačevalci še niso opazili.

8 Sklepi

V primeru, da ne bo prišlo do kakšnih manj verjetnih hitrih političnih zasukov, bo morala Slovenija že do 1.5.2004 Evropski komisiji predložiti območja Natura 2000, katerih pomemben sestavni del bodo tudi gozdovi. Območja bo oblikovala na podlagi znanih podatkov o naravnih habitatih in vrstah iz direktiv o pticah in habitatih, in sicer tako, da bo zanje v širših biogeografskih regijah, katerih sestavni del bodo območja v Sloveniji, zagotovljena trajna skrb za njihovo ohranjanje.

Priloga 4

Podatki o razprostranjenosti evropsko pomembnih habitatnih tipov gozdov so že znani in bodo v kombinaciji s podatki o razprostranjenosti vrst uporabljeni za določitev t.i. posebnih varstvenih območij. V teh območjih bo morala Slovenija takoj poskrbeti, da se stanje v njih ne bo poslabšalo in da bodo vrste ptic, zaradi katerih so bila območja oblikovana, deležne primernih ukrepov za njihovo ohranitev. V naslednjih letih bo treba začeti takšne ukrepe zagotavljati tudi za vse druge evropsko pomembne habitatne tipe in habitate vrst.

Skladno s 6. členom direktive o habitatih so ukrepi za zagotavljanje ugodnega stanja ohranitve lahko statutarni, administrativni ali pogodbeni. Ukrepi v gozdu bodo morali postati del načrtov za gospodarjenje z gozdovi. Zdajšnji sistem načrtovanja, ki izhaja iz predpisov o gozdovih, omogoča primerno integracijo zahtevanih ukrepov v gozdnogospodarske in gozdnogojitvene načrte. Premisliti pa je treba, kako načrte dopolniti tako, da bo zagotovljena preglednost skrbi za na novo zahtevane vsebine in zagotovljena primerna kakovost načrtovanih ukrepov za posamezne habitate. S tem v zvezi bodo potrebni pomembni dodatni napor pri izobraževanju vseh, ki sodelujejo v procesu gozdarskega načrtovanja.

Summary

There is a long tradition of forest management planning in Slovenia comprising all forests irrespective of ownership. The plans, whose preparation is financed from the state budget, are an indispensable instrument for balancing the ecological, social and economic functions of forests. The forest management goals set in the Forest Development Programme of Slovenia as well as in the plans are based on the principles of sustainability, multifunctionality and a cognitive close-to-nature approach. The latter is especially underlined in the expression laid down in the Forest Act, that forest management should strive towards the conservation and reestablishment of the natural indigenous composition of forest living communities. Building on natural and semi-natural forest structures and mimicking succession processes in forest management is therefore the central characteristic of the Slovenian forestry school.

Slovenia is due to become a full member of the European Union on 1 May 2004. Already by the date of accession, Slovenia will have to demonstrate full compliance with the Wild Birds Directive, including the designation of Special Protected Areas (SPA-s). In addition, Slovenia will have to submit a proposal of Sites of Community Interest (pSCI), which, together with the SPA-s, will constitute the Slovenian proposal for the Natura 2000 network. On these sites, Slovenia will have to undertake measures to preserve the sites from such disturbances as could endanger the favourable conservation status of the habitats and species for which the site was established.

Recent studies indicate that 41% of the forests in Slovenia qualify as European Union habitats, taking into account forest habitat types proposed by Slovenia and adopted by the European Commission, representing 23% of the Slovenian territory. In addition, the forest in Slovenia is a habitat for several threatened species from the EU list. Among birds, it is particularly important to mention woodpeckers and owls, which require natural structures of forests, where dead wood is well represented. Something similar is true for beetles and bats from the EU list that live in the forest. The importance of natural forests is illustrated also by the fact that five out of seven priority species from the Habitats Directive that live in Slovenia are forest dependent. There is therefore no doubt that within the sites which Slovenia will propose as its contribution to the Natura 2000 network, the forest will represent an important part.

There is no need for the Natura 2000 sites comprising the forest to necessitate a considerable change in forest management planning as designed in the Slovenian forestry regulations. Our analysis of the Regulation laying out all the basic parts of forest management plans (such as assessment of forest functions, survey of the status and developmental trends of forests, as well as setting goals, management guidelines and measures) shows that according to the Regulation, all forest management plans should include appropriate concern for the enhancement of forest biodiversity. Nevertheless, the requirements for ensuring the favourable conservation status of various EU important forest habitat types and species living in the forest and forestland should more explicitly be incorporated in the plans. The plans should – especially in Natura 2000 forest sites – deal more with the preservation and establishment of key habitats for the species concerned and at the same time

Priloga 4

enable surveillance of their status through time. With such an improvement, the plans would represent a good example of designing an integrative nature conservation approach, which however should also be implemented in real life, where greater financial support for the fulfilment of the Natura 2000 goals would be needed.

Viri

Bellmann, H., 2001: Schmetterlinge erkennen und bestimmen. Mosaik Verlag Muenchen, Trento, 191 str.

Blanke, R., Schulte, W., 1997: Erhaltung der biologischen Vielfalt – Wissenschaftliche Analyse deutscher Beitrage. Bundesamt fuer Naturschutz, Bonn-Bad Godesberg, 352 str.

Božič, L., Kebe, L., 2001: Opredelitev lokalitet, bistvenih za ohranjanje ugodnega ohranitvenega statusa ptičev iz dodatka I ptičje direktive in opredelitev predlogov SPA, 37 str.

Geister, I., 1995: Ornitološki atlas Slovenije. DZS, Ljubljana, 287 str.

European Commission, 1999: Interpretation Manual of European Union Habitats. Eur 15/2. DG Environment, Luxembourg, 119 str.

European Commission, 2000: Managing Natura 2000 Sites – the Provisions of the Article 6 of the Habitats Directive 92/43/EEC, Luxembourg, 69 str.

European Commission – DG ENV, DISAE, 2000: Handbook for Implementation of EU Environmental Legislation, Bruselj

European Commission, 2002: Note to Candidate Countries Nature Directorates, Brussels, 2 str.

Iddle, E., 2002: Towards a Guidance Document on Natura 2000 and Forestry - Challenges and Opportunities, DG ENV B2 Nature and Biodiversity, 75 str.

Papež, J., Perušek, M., Kos, I., 1997: Biotska raznolikost gozdnate krajine. ZGS, ZGDS, Ljubljana, 161 str.

Robič, D., 2002: Seznam in nomenklatura habitatnih tipov gozdov za njihovo vključitev v območja Natura 2000. Ljubljana, tipkopis, 33 str.

The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy (PBLDS), 1996: Council of Europe, UNEP, European Centre for Nature Conservation, Amsterdam, 50 str.

Veselič, Ž., Matijašič, D., Mikulič, V., Ogrizek, R., 2002: Natura 2000 – strokovna izhodišča za vzpostavlanje omrežja habitatov – gozdni habitatni tipi